

УДК 070.11:179.1](477)

Тенденції порушення професійних стандартів у сучасній українській журналістиці

Аліна НАЛИВАЙКОмагістр журналістики
Київський національний
університет культури і мистецтв
вул. Є. Коновальця, 36,
01133, Київ, Україна
2609alina@gmail.com
ORCID 0009-0000-3223-5005
© Наливайко А., 2023

На матеріалах сучасних українських засобів масової інформації у статті проаналізовано складники порушення журналістських стандартів. В основу аналізу обрано сегмент новинної журналістика.

Розглянуто складники порушення журналістських стандартів, які йдуть у супереч статтям Кодексу етики українського журналіста: поширення плагіату, маніпуляції, мова ворожнечі, застосування незаконних методів отримання інформації, незбалансованість у подачі матеріалу, порушення достовірності та представлення оціночних суджень як фактаж. Аналіз засвідчив, що український медійний простір перенасичений скандалами, порушеннями та маніпуляціями, пов'язаних з діяльністю українських медійників, що суттєво знизило довіру громадськості до журналістики як до соціального інституту.

Виявлено, що журналістика почала втрачати просвітницьку функцію, змістився акцент на спрощення інформації для охоплення більшої, менш освіченої частини аудиторії, що призводить до поступового зниження рівня критичного мислення всього українського суспільства. Також присутнє зниження рівня грамотності журналістів.

З-поміж інших негативних тенденцій — урізноманітнення маніпулятивних технік: замовчування, викривлення інформації, зниження серйозності та спрощення інформаційних повідомлень, використання неправдивих заголовків та маніпуляції з соціологічними даними.

Наголошено на тому, що порушення одного з професійних стандартів у журналістських матеріалах призводить до порушення інших. Нагромадження комплексних порушень перетворюють журналістський продукт на нестандартний, неякісний та другосортний.

Необхідним вектором розвитку журналістики є усвідомлення українським суспільством важливості популяризації медіарамотності та контроль ЗМІ щодо дотримання професійних журналістських стандартів.

Ключові слова: стандарти журналістики, порушення, маніпуляції, плагіат, баланс думок етика журналіста.

TRENDS IN VIOLATION OF PROFESSIONAL STANDARDS IN CONTEMPORARY UKRAINIAN JOURNALISM

Alina Nalyvaiko

Master of Journalism

Kyiv National University of Culture and Arts

36, Ye. Konvaltsia St., 01133, Kyiv, Ukraine

2609alina@gmail.com

ORCID 0009-0000-3223-5005

The article analyses the components of journalistic standards violation based on modern Ukrainian mass media materials. The analysis is based on the segment of news journalism.

The author examines the components of violation of journalistic standards that contradict the articles of the Code of Ethics of Ukrainian journalists: plagiarism, manipulation, hate speech, use of illegal methods of obtaining information, imbalance in the presentation of material, violation of reliability, and value judgements presentation as fact. The analysis showed that the Ukrainian media space is saturated with scandals, violations, and manipulations related to the activities of Ukrainian media, which has significantly reduced public confidence in journalism as a social institution.

It is found that journalism has begun to lose its educational function, with a shift in emphasis to simplifying information to reach a larger, less educated part of the audience, which leads to a gradual decline in the level of critical thinking in the entire Ukrainian society. There is also a decline in the literacy level of journalists.

Other negative trends include a variety of manipulative techniques: silencing, distortion of information, reducing the seriousness and simplification of information messages, the use of false headlines, and manipulation of sociological data.

It is emphasised that violation of one of the professional standards in journalistic materials leads to the violation of others. The accumulation of complex violations turns a journalistic product into a non-standard, low-quality, and second-rate one.

A necessary vector for the development of journalism is the awareness of Ukrainian society of the importance of promoting media literacy and media control over compliance with professional journalistic standards.

Keywords: *journalism standards, violations, manipulations, plagiarism, balance of opinions, journalist ethics.*

Актуальність теми

Проблематика порушення журналістських стандартів у матеріалах ЗМІ є надзвичайно актуальною в сучасному світі, оскільки ми живемо в епоху стрімкого поширення інформації через різноманітні канали комунікації. Швидкий темп обробки та великий масив інформаційних повідомлень створили для журналіста нові виклики, які пов'язані зі збором, перевіркою та наданням достовірної інформації своїй аудиторії.

В умовах тривалої та виснажливої інформаційної війни з боку російської федерації українська журналістика як ніколи потребує якісного та достовірного контенту для забезпечення високого рівня критичного мислення українського суспільства. Чимало наукових робіт присвячено не тільки негативному впливу відверто пропагандистського російського контенту на адекватне світосприйняття аудиторії, а й порівнянню російської та української журналістики в контексті продукування якісного матеріалу, в якому остання має значну перевагу щодо надання достовірної та збалансованої інформації. Проте в порівнянні з європейським рівнем, українська журналістика має значні проблеми щодо дотримання професійних стандартів у матеріалах медіа.

Українське журналістське середовище переповнене низкою скандалів і порушень, спричинених діяльністю ЗМІ та журналістів, що суттєво знизило рівень довіри українського суспільства до журналістики як до неупередженої та чесної «четвертої влади». Це вказує на низький рівень інституту репутації в журналістиці, що є також яскравим маркером низької етичної культури українських журналістів.

На «хворобливі процеси» гуманітарного фаху вказують і негативні тенденції, які є яскравими індикаторами проблеми сучасної журналістики — порушення стандартів та етично-моральних норм журналістики. Серед них можемо виділити порушення свободи преси, вплив на аудиторію через застосування маніпулятивних технологій, підпорядкування інтересам влади, поширення замовних матеріалів, малограмотність та відсутність базових знань рідної мови, випадки плагіату тощо.

Актуальність цієї проблематики підтверджена результатами моніторингових дослідженнях таких громадських інституцій та організацій, як Інститут масової інформації та «Детектор медіа», які завдяки кількісно-якісному аналізу систематично виявляють порушення журналістських стандартів у матеріалах українських медіа.

Стан розробки проблеми

В українському науковому просторі катастрофічно мало праць, у яких комплексно розглядаються професійні та морально-етичні стандарти журналістської професії як важливі складники журналістської етики та чинник генерації високоякісного матеріалу. Серед ґрунтовних варто виділити передусім праці М. Тимошика (2022a, 2022b) та Я. Сиваківського (2019).

Зокрема, в статті М. Тимошика «Стандарти журналістики: поняття, генеза, зміст, практика» проблему розглянуто в ретроспективі та в контексті теорії й практики світової журналістики. У роботі автор вдало характеризує причину слабких місць українських ЗМІ: на сьогодні вони постають перед світовою спільнотою як «... важко впізнаваний, розхристаний за вартісно-ідеологічними орієнтирами й відсталий із матеріально-технічного боку гібрид, утворений із двох моделей журналістики: залишків тоталітарно-радянської і паростків нової, зі слабо вираженими національними ознаками...» (Тимошик, 2022b).

Про окремі аспекти вказаної проблеми йдеться в багатьох дослідженнях науковців. Так, у статті І. Копистинської (2022) «Мовні покручі всеукраїнських ЗМІ у період російського вторгнення» досліджується кричуща проблема вживання інтерферем, русизмів та суржику в матеріалах українських ЗМІ. За допомогою аналізу публікацій дослідниця виявила, що використання російських калюк у мові персонажів не тільки толерує мову агресора, а й створює загальний образ «малоосвіченого українця». Авторка зазначає, що саме журналісти та медіа відіграють вирішальну роль у піднесенні національної свідомості, збереженні та популяризації рідної мови. І. Копистинська (2022) переконана, що «... саме медіа мають усі можливості, виконуючи культурно-просвітницьку та освітню функції, вивести українську мову з рівня мови селян, на якому вона перебувала упродовж надзвичайно довгого періоду, на рівень елітарний».

Проблеми плагіату в медійному середовищі досліджує К. Афанасьєва (Афанасьєва (Горська), 2014). Дослідниця окреслила основні чинники, які спричиняють поширення плагіату: малоефективні засоби захисту контенту в інтернет середовищі, низька правова культура інтернет-користувачів та недостатній суспільний осуд з боку громадськості щодо явища плагіату.

Аспект маніпуляцій у ЗМІ певною мірою розкрито в роботі І. Мартиненка (2021) «Сучасні медіа-маніпуляції: механізми

та інструменти протидії». Автор переконаний, що постійне використання маніпулятивних методів сучасними медіа спричинене тим, що журналісти почали забувати про морально-етичні стандарти професійної діяльності, а саме про чесність, правдивість, порядність та незалежність. І. Мартиненко (2021) також описав механізми протидії маніпулятивним технологіям: це медіаграмотність, критичне мислення, факт-чекінг, аналіз контексту, реакція на медіа-маніпуляції, саморегуляція.

Із праць закордонних науковців варто виокремити дослідження американського вченого Джеймса Гамільтона (Hamilton, 2016) «Democracy's Detectives: The Economics of Investigative Journalism». Автор звертає увагу на те, що зростання витрат на журналістику та зменшення прибутків може вплинути на якість та чесність журналістських матеріалів, спровокувати стрімкий розвиток поширення замовних матеріалів.

Завдання статті — проаналізувати складники порушення журналістських стандартів на прикладах матеріалів сучасних українських мережових видань.

Виклад основного матеріалу

Порушення загальноприйнятих правил

Найперша асоціація, яка спадає на думку щодо словосполучення «стандарти журналістики», — це шість головних правил: баланс думок, достовірність, відокремлення фактів від коментарів, точність, повнота та оперативність. Найчастіше в новинній журналістиці з них порушуються перші три. В основі цієї проблеми лежить невміння журналіста правильно опрацювати та подавати інформацію, від чого страждає не тільки якість журналістського тексту, а й поступово знижується рівень журналістики. Пропонуємо переконатися в цьому, розглянувши приклади матеріалів із порушеннями.

Баланс думок

Наприклад, у новині з назвою «США по дипканалах повідомили, що не воюватимуть прямо з Росією, — МЗС РФ» (2022) присутні лише коментарі та домисли російського політика сергія лаврова, хоча цілком логічно було б для балансу додати коментар представника США, оскільки в новині лавров не розкриває своїх «американських джерел», тому базувати матеріал виключно на його коментарях є порушенням стандарту балансу.

Незбалансованим є й новина з заголовком «Заборона Московського патріархату. Комітет Ради рекомендував підтримати

законопроект» (Медведева, 2022). У матеріалі йде мова про просування законопроекту про заборону діяльності Російської православної церкви на території України, показано її негативний вплив на українських вірян та загрозу для суверенітету української держави через зв'язки церкви з російськими спецслужбами. Вже на цьому етапі важливо розуміти, що будь-який конфлікт, а в цьому разі ініціатива чи законопроект, завжди містить в собі «за» та «проти». В новині журналісти виклали думку тільки сторони, яка просуває законопроект та висвітлює його позитивні аспекти, проте для балансу потрібна й думка "проти", яка в цьому матеріалі відсутня.

Ще один приклад порушення можемо навести у новині «Сам зганьбився і дівчину "киданув": начальник львівської патрульної поліції подарував недійсну перепустку» (Загорна, 2023), в матеріалі йдеться про Романа Пилипенка, якого відсторонили від роботи через підробку перепустки для його дівчини. В новині присутній коментар лише представниці львівської міської ради, проте для балансу потрібні думки всіх сторін конфлікту. Тож журналісти повинні були хоча б спробувати взяти коментар у самого винуватця конфлікту або його дівчини, яка теж стала учасницею скандалу.

Достовірність

Класичний приклад порушення стандарту достовірності є в новині з назвою ««Все стабільно, проблем немає». Путін вдав, що не помічає воєнного провалу в Україні» (Григорська, 2022). У матеріалі журналісти посилаються на Telegram-канал російського пропагандистського ЗМІ «РИА новости», але з огляду на інформаційну війну російські медіа не є достовірним джерелом інформації, тож прикро та незрозуміло, чому українські ЗМІ за рік повномасштабної війни досі не усвідомили цей факт.

Порушення вбачаємо і в матеріалі, що має заголовок «В Закарпатській області військовослужбовці відмовились стати на захист держави» (Парфенов, 2022). В новині повідомляється про вироки українським військовим, які вчинили правопорушення, проте відсутнє будь-яке посилання на джерело, що викликає підозру щодо правдивості інформації. Цей матеріал став предметом розгляду Комісії з журналістської етики, її представники виявили, що в Єдиному державному реєстрі судових рішень дійсно є відповідні вирoki, проте в них не вказані імена військовослужбовців (хоча в новині вони зазначені). Це свідчить про те, що журналісти не тільки не вказали джерело інформації, а й порушили третій пункт Кодексу етики українського журналіста про повагу до приватного життя людини.

Не дотримуються стандарту достовірності й журналісти «РБК-Україна», адже в новині про вибухи в Бердянську вони використовують інформацію місцевих Telegram-каналів без відповідного на них посилання, тож немає навіть і шансу спробувати верифікувати інформацію (Гаращенко, 2022).

Відокремлення фактів від коментарів

Порушення цього стандарту зазвичай виникає через некомпетентність журналіста, а саме через відсутність розуміння понять «факти» та «коментарі», їх ознаки та сутність.

Типовий прояв некомпетентності проявляється в журналістички телеканалу «Аверс», яка в новинному сюжеті з назвою «Язык мій — ворог мій: за що окупанти подякували начальнику Львівської ОВА» (ТРК Аверс, 2022) звинуватила Максима Козицького, голову Львівської ОВА, у ракетних обстрілах нафтобази Львівщини через допис у соціальній мережі. У Facebook Козицький зазначив, що область готова до посівної та має достатньо пального для забезпечення посівних робіт, а вже за декілька днів стався ракетний обстріл і влучання по нафтобазі. Журналістка пов'язала ці дві події, підкріпили свій фактаж дописами російського пропагандистського Telegram-каналу «СОЛОВ'ЄВ», зокрема подякою росіян «за наведення», і звинуватила Козицького в некомпетентності. Тобто, медійниця презентувала свої домисли та коментарі з російських інтернет-ресурсів, видала їх як фактологічне підтвердження ракетної атаки по нафтобазі на Львівщині. Це є доволі грубе порушення не тільки стандарту відокремлення фактів від коментарів, а й показує точку зору опонента, що є доволі неприйнятним під час тривалої та виснажливою війни з РФ.

Варто також зазначити, що лише перша половина сюжету присвячена цій події, інша — описує кар'єрний шлях державного службовця, нібито побудований через гроші та зв'язки, що є однією з технік маніпуляцій. До того ж виникають питання щодо грамотності журналістки, коли в сюжеті декілька разів лунає фраза «Західна Україна» (хоча правильно говорити «захід України»).

Порушення загальноприйнятих стандартів у журналістських матеріалах є лише малою бідою журналістики, оскільки існують й інші прояви порушення професійних стандартів, які гальмують розвиток цієї галузі.

Проблематика плагіату

Плагіат у матеріалах українських медіа є досить небезпечним та поширеним явищем, адже журналісти часто копіюють матеріали з

інших джерел без належного дозволу та зазначення автора, незаконно привласнюючи собі чужу творчість. Чинне законодавство регулює питання захисту інтелектуальної власності та визначає покарання за його порушення, проте в контексті журналістики процес регулювання задіяний тільки в одному жанрі — статті, що унеможливує юридичне притягнення до відповідальності журналіста чи медіа під час виявлення плагіату в інших журналістських жанрах. Переконаємося в цьому на кількох прикладах.

У 2018 році журналістка «24 каналу» Єлизавета Герасимюк відкрила журналістку телеканалу «2+2» Катерину Колган у плагіаті в сюжеті про тату-фестиваль. Єлизавета на свої сторінці в соціальній мережі порівняла два сюжети: свій, який був випущений раніше, та журналістки телеканалу «2+2», який був дуже схожий за текстовим та кадровим наповненням. Єлизавета Герасимюк не зверталася офіційно до керівництва редакції телеканалу «2+2» за роз'ясненням цієї ситуації, проте редакція каналу провела службове розслідування, в якому виявила факт плагіату з боку їхньої журналістки та принесла свої вибачення перед Єлизаветою Герасимюк (Ряпулова, 2018).

У 2019 році журналіст BBC News Ukrainian Георгій Ерман звинуватив колег «Прямого каналу» у дослівному використанні частини тексту з його статті «Музиканти, які пішли у велику політику» у сюжеті «Артисти, які пішли у велику політику — світовий досвід». Журналісти не посилалися на першоджерело та не мали дозволу Ермана використовувати частину його статті. До того ж, порівнюючи два заголовки, можемо зрозуміти, що журналісти «Прямого» не докладали занадто великих зусиль, аби попрацювати хоча б над назвою сюжету (*Журналіст BBC уличил*, 2019).

У той же рік стався ще один випадок плагіату, проте вже в інтернет-виданні «LB.ua». У порушенні журналістського стандарту звинуватили Андрія Паливоду, який у своїй новині з назвою «Московський протест: розгойдування Росії» використав фрагменти тексту з матеріалів інших українських медіа без посилання на першоджерело. В той ж день, коли вийшов матеріал і було виявлено ознаки плагіату, видання опублікувало текст із вибаченням до своїх читачів, до того ж вони зазначили, що матеріал було знято зі сторінки медіа, а співпрацю з автором припинено (*Від редакції*, 2019).

Проблема поширення плагіату в українських медіа є кричущою, тому потребує втручання не тільки з боку законодавчої системи в налагодженні регуляції цього питання в інших жанрах

журналістики, а й з боку суспільства — ті, хто споживає контент, повинні стати додатковим регулятором у викориненні цього ганебного явища. Слід зазначити, що складно виявити плагіат без належного програмного обладнання (напр. програми антиплагіату), проте за умови підтвердження недоброчесності від спеціальних комісій, офіційних заяв і т. п. читачі можуть морально вплинути на ситуацію, показати своє невдоволення через бойкот журналісту чи ЗМІ для того, щоб такі «спеціалісти» розуміли: право помилки дорого коштує; особливо, коли це стосується репутації.

Незаконні методи отримання інформації

Пошук інформації для журналістів є важливим складником процесу створення якісного та цікавого матеріалу. В епоху інтернету зникла проблема пошуку інформації, адже велика її кількість є у відкритому доступі, проте така собі загальнодоступність знижує рівень зацікавленості та цінності інформації. Не дарма в світі славиться вислів Натана Ротшильда *«хто володіє інформацією, той володіє світом»*; саме тому журналісти, як мисливці, полюють за ексклюзивною, винятковою інформацією, аби виділитися на тлі конкурентів. Проте в цих «змаганнях» деякі журналісти відкидають базові принципи журналістської моралі — чесність та порядність, вдаючись до підкупів, шахрайства, крадіжки інформації, порушення приватності людей, тобто до незаконних методів отримання інформації. Особливо часто це відбувається під час проведення політичних кампаній.

Під час проведення другого туру президентських виборів у 2019 році журналістка та шеф-редакторка інтернет-видання «Lb.ua» Соня Кошкіна протягом дня виборів оприлюднювала у власному Telegram-каналі проміжні данні кількох екзит-полів. Київський міжнародний інститут соціології заявив на своїй офіційній сторінці у Facebook, що журналістка здобула інформацію незаконним шляхом, оскільки такі данні є засекреченими до моменту оприлюднення офіційними екзит-полами. Дії журналістики мали негативні наслідки не тільки для неї, а й для її колег з інших ЗМІ: провідні українські медіа почали масово передруковувати дані й цим порушили закон про вибори України, оскільки завчасне оприлюднення таких результатів має потужний вплив на вибір електорату (КМІС заявив, 2019).

Незаконні методи отримання інформації в журналістиці можуть мати серйозні наслідки як для самого журналіста, так і для громадськості. До того ж використання незаконних методів

отримання інформації може викликати недовіру до журналіста та медіа як до соціального інституту. Ця ситуація наочно демонструє, наскільки важливо для журналіста дотримуватися етичних стандартів і знати межі, які не можна перетинати навіть заради одержання цінної інформації.

Маніпуляції

Використання маніпулятивних технологій українськими медіа є доволі поширеною та серйозною проблемою, яка загрожує не тільки демократії та інформаційній безпеці України, а й знижує рівень довіри громадськості до журналістики як до соціального інституту. Основна причина цього хворобливого явища — монополізація медіа владно-олігархічними групами, які використовують ЗМІ як канал для транслявання своїх ідей та поглядів, для здійснення цілеспрямованого впливу на аудиторію, застосовуючи різноманітні маніпулятивні техніки та інструменти. Головна мета — змусити аудиторію думати чи робити так, як потрібно власнику медіа.

Найбільший вплив на ринку медіа сконцентровано в секторі телебачення, оскільки друковані та електронні медіа програють телеканалам у візуалізації інформації: використання візуальних та звукових ефектів, графіки, анімації та інших медіатехнологій роблять матеріал більш емоційним та привабливим для глядачів. Саме тому телебачення за допомогою маніпулятивних технік має найбільший вплив на аудиторію. Тож пропонуємо розглянути три основні маніпуляції телебачення.

1. *Замовчування.* Зазвичай глядач звикає дивитися певні телеканали, тому з часом він на постійній основі починає сприймати їхню інформацію і на ній будувати своє бачення дійсності. Тож якщо якась новина чи подія висвітлюється на цих телеканалах, то глядач дізнається про її існування й через призму подачі інформації медіа формує про неї певну думку. Відповідно, якщо навпаки — певне інформаційне повідомлення відсутнє, то глядач не надає цьому великого значення, навіть якщо дізнається про нього з інших джерел. Через цю маніпуляцію в аудиторії формується вибіркова інформованість, що заважає їй адекватно сприймати реальність.
2. *Викривлення інформації.* Особливо ця техніка маніпуляції використовується в процесі висміювання чи дискредитації певних особистостей, зокрема політиків чи громадських діячів. Людина завжди сприймає інформацію в певному контексті, тому акцент на тих чи інших деталях може висвітлювати ситуацію

чи людину в тому чи іншому аспекті. Яскравим прикладом такої маніпуляції є формування образу наркомана одному з кандидатів у президенти під час виборчих перегонів у 2019 році. В ефірів телеканалу «Прямий» політолог Олександр Палій критикував кандидата за відмову від незалежної експертизи щодо виявлення наркотичних речовин в організмі, напряду стверджував про його наркотичну залежність. Як результат: більшість коментарів під відео на YouTube, куди значно пізніше було викладено запис ефіру, підтримали думку Палія, тобто маніпуляція успішно спрацювала (Телеканал Прямий, 2019).

3. *Зниження серйозності та спрощення інформації.* Як не парадоксально, проте зі збільшенням доступу до інформації люди все менше почали її сприймати та аналізувати. Причиною цього явища є перенасичення медійного простору інформаційними повідомленнями, саме тому з великої кількості інформації люди обирають ту, яка проста та зрозуміла для сприйняття. Тож телеканали почали спеціально знижувати інтелектуальну цінність матеріалу, аби його подивилася більша кількість людей. Основна мета — змусити глядачів менше думати та не аналізувати суспільно важливі явища, не думати про справжній стан речей, а сприймати вже готову інформацію, яку їм спрощено подали певних ідей та переконань.

Всі ці маніпуляції мають одну мету — обмежити критичне мислення глядача, що є повною протилежністю самої сутності журналістської професії. Застосовуючи маніпулятивні технології, телебачення не тільки принижує свій рівень професійності та неупередженості, а й знищує свідомість українців, позбавляє їх можливості правильно оцінювати ситуацію та робити власні висновки.

Не краща ситуація з маніпуляціями в електронних медіа. Кількість маніпулятивних заголовків чи, іншими словами, «клікбейтів», в українських медіа зашкалює. Спотворені за смислом та невідповідні тексту заголовки є вигідними для ЗМІ, оскільки саме вони через свою провокативність та емоційну забарвленість викликають у читача найбільший інтерес і змушують його переходити за гіперпосиланням. Отже, що більше користувачів перейде на сайт видання, то більше буде дохід від реклами; у цьому разі фінансова мотивація переважає над професійними стандартами. Розглянемо приклад маніпулятивного заголовка: «Армія Польщі планує вторгнення на західну Україну наприкінці липня» (2022) — заголовок новини провокаційний, до того ж містить лексичну

помилку, яка вже не вперше трапляється в матеріалах українських медіа — «західна Україна», хоча правильно «захід України». Заголовок новини наштотує на думку про військовий наступ з території Польщі, проте, ознайомившись зі змістом матеріалу, стає зрозуміло, що мова йде про припущення зрадника України Іллі Ківи щодо можливого вторгнення армії Польщі на територію України. Тож отримуємо порівняння «очікування» та «реальність», які полярно протилежні за змістом, а читач, відповідно, залишається з відчуттям, що його ошукали.

Ще одним видом маніпуляцій є посилання на анонімне джерело: у новині з заголовком «Путін кинув Заходу нові звинувачення: "Множення хаосу та загострення міжнародної ситуації"» відсутнє посилання на першоджерело, тож верифікація інформації є неможливою (Капнік, 2022).

Поширеним, особливо в період проведення політичних кампаній, є маніпулювання статистичними даними. Журналісти та медіа можуть використовувати статистичні дані для створення неправильних висновків та надмірних демонстративно зачіпних заголовків. Існує кілька способів маніпулювання статистикою: зміна вибірки (коли журналісти можуть обрати лише певні дані, які підтверджують їхні погляди), неправильний аналіз даних (використання некоректних графіків і діаграм та хибне роз'яснення статистики), зміна масштабу осі (візуальна зміна співвідношень результатів у графіках та діаграмах).

Доволі серйозним та небезпечним видом маніпуляції в медіа є використання мови ворожнечі — агресивних висловлювань, які принижують чи дискредитують людину чи групу за ознакою раси, національності, політичних поглядів, релігії, сексуальної орієнтації тощо ("Мова ворожнечі", 2023). Мова ворожнечі ґрунтується на трьох складниках: соціальні стереотипи, негативні упередження та дискримінація. Вони зі свого боку перетворюються на такий собі ланцюжок ненависті: нав'язування певних стереотипів призводить до негативного ставлення до окремої групи людей чи явищ, що так само поглиблює рівень ненависті до дискримінації. Основна ознака мови ворожнечі — експресивність інформаційного повідомлення та навішування ярликів.

У новині з назвою «Це провокація: у Дніпрі прокоментували інцидент, коли сміттєвоз наїхав на візок» (Полюянова, 2022) наявні ознаки дискримінації за етнічним походженням: автор публікації зазначає, що «цигани» навмисно спровокували ситуацію

дорожньо-транспортної пригоди, коли кинулася під автомобіль. Некоректне використання ярликів принижує представників ромської громади, тому що їхня етнічна приналежність ніяк не пов'язана з правопорушенням; це лише стверджує сталі соціальні стереотипи, які підсилюють негативне ставлення до них. До того ж у публікації було виявлено порушення балансу думок, адже автор висвітлює ситуацію тільки з боку водія автомобіля-сміттєвоза, ігноруючи думку постраждалих.

Масив наведених вище прикладів репрезентує масштаб проблеми поширення маніпуляцій в матеріалах українських ЗМІ. Медіа невпинно порушують професійні стандарти, ігнорують моральні принципи, прописані в Кодексі етики українського журналіста, та безкарно продовжують знижувати якість журналістики до рівня примітивності.

Висновки

1. Українська журналістика затримується у своєму розвитку через системне порушення журналістських стандартів за такими складниками: поширення плагіату, маніпуляцій, мови ворожнечі, застосування незаконних методів отримання інформації, незбалансованість у подачі матеріалу, порушення достовірності, та представлення оціночних суджень як фактаж.
2. Порушення одного з професійних стандартів у журналістських матеріалах може призвести до порушення інших стандартів; це можна пояснити тим, що вони тісно взаємопов'язані та впливають один на одного. Сталим тандемом стандартів в журналістиці є «достовірність та точність інформації», «баланс та повнота»; порушення одного з них автоматично активує порушення цілісного тандему. Нагромадження комплексних порушень перетворюють журналістський продукт на нестандартний.
3. Аналіз матеріалів новинної мережевої журналістики показав гострі проблеми порушення журналістських стандартів, які потрібно вирішувати на двох рівнях — законодавчому та суспільному. На законодавчому рівні необхідні вирішити питання регуляції та створення системи відповідальності за поширення плагіату в усіх інших журналістських жанрах, окрім статті (оскільки цей жанр вже регулюється); послабити вплив владно-олігархічної системи на українські ЗМІ, аби зменшити використання маніпулятивних технологій. На суспільному рівні — поглибити медіаграмотність, оскільки українська ауди-

торія не спроможна відрізнати якісний журналістський матеріал від «жовтої преси». Суспільство також повинно усвідомити свою функцію регулятора ЗМІ, громадськість мусить вимагати дотримання журналістських стандартів та карати у разі цілеспрямованого порушення професійних та морально-етичних стандартів. Кара може бути у вигляді засудження, бойкотування недоброчесного журналіста чи медіа тощо.

4. Значна кількість порушень журналістських стандартів свідчить про низький рівень Інституту репутації журналістики, який переживає зараз нелегкий період становлення. Порушення складників стандартів вказує на некомпетентність фахівців журналістського фаху, тому вирішення цієї проблеми вбачаємо у запровадженні системи підвищення професійної кваліфікації на зразок медичної та педагогічної систем.

Оскільки в статті було розглянуто не повний обсяг складників порушень журналістських стандартів, то проблематика потребує подальших практичних та теоретичних досліджень у цьому напрямі.

СПИСОК БІБЛЮГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

- Армія Польщі планує вторгнення на західну Україну наприкінці липня.* (2022, 22 червня). Волинь24. <https://www.volyn24.com/news/188052-armiia-polschi-planuie-vtorgnennia-na-zahidnu-ukrainu-naprykinci-lypnia>
- Афанасьєва (Горська), К. (2014). Поширення нелегального медіаконтенту в Інтернеті: проблеми правового регулювання. *Теорія і практика інтелектуальної власності*, 6, 31–39.
- Від редакції.* (2019, 29 липня). LB.ua. https://lb.ua/world/2019/07/29/433353_redaktsii.html
- Гарашенко, Р. (2022, 9 грудня). *У Бердянську повідомляють про вибухи*. РБК-Україна. <https://www.rbc.ua/rus/news/berdyansku-povidomlyayut-vibuhi-1670579675.html>
- Григорська, Н. (2022, 9 грудня). *«Все стабільно, проблем немає». Путін вдав, що не помічає воєнного провалу в Україні*. NV.ua. <https://nv.ua/ukr/world/countries/putin-pered-zhurnalistami-zaperechuvav-provali-viyni-v-ukrajini-ostanni-novini-50289859.html>
- Журналіст BBC уличил Прямой канал в плагиате.* (2019, 13 июня). Детектор Медіа. <https://detector.media/medialife/article/168101/2019-06-13-zhurnalist-bbc-ulychyl-pryamoy-kanal-v-plagyate/>
- Загорна, О. (2023, 24 січня). *Сам зганьбився і дівчину «киданув»: начальник львівської патрульної поліції подарував недійсну перепустку*. Знай.ua. <https://znaj.ua/society/448818-sam-zganbivsya-i-divchinu-kidanuv-nachalnik-lvivskoji-patruлноji-policii-podaruvav-nediysnu-perepustku>
- Капнік, О. (2022, 9 грудня). *Путін кинув Заходу нові звинувачення: «Множення хаосу та загострення міжнародної ситуації»*. ТСН.ua. <https://tsn.ua/politika/putin-kinuv-zahodu-novi-zvinuvachennya-mnozheniya-haosu-ta-zagostrennya-mizhnarodnoyi-obstanovki-2219401.html>

- КМІС заявив, що Сося Кошкіна отримала проміжні дані екзит-полу нечесним шляхом. (2019, 21 липня). Детектор Медіа. <https://detector.media/infospace/article/169186/2019-07-21-kmis-zayavyv-shcho-sonya-koshkina-otrymala-promizhni-dani-ekzyt-polu-nechesnym-shlyakhom/>
- Копистинська, І. (2022). Мовні покручі всеукраїнських ЗМІ у період російського вторгнення. *Український інформаційний простір*, 2(10), 66–84. <https://doi.org/10.31866/2616-7948.10.2022.269708>
- Мартиненко, І. О. (2021). Сучасні медіа-маніпуляції: механізми та інструменти протидії [Кваліфікаційна (магістерська) робота, Донецький національний університет імені Василя Стуса].
- Медведева, Н. (2022, 9 грудня). Заборона Московського патріархату. Комітет Ради рекомендував підтримати законопроект. LIGA.net. <https://news.liga.net/ua/politics/news/zapret-moskovskogo-patriarhata-komitet-rady-rekomendoval-podderjat-zakonoproekt>
- Мова ворожнечі. (2023, 20 березня). В Вікіпедія. <https://bit.ly/3TvWaiw>
- Парфенов, К. (2022, 15 вересня). В Закарпатській області військовослужбовці відмовились стати на захист держави. 368.media. <https://368.media/2022/09/15/v-zakarpatskij-oblasti-vijskovosluzhbovtsi-vidmovilis-stati-na-zahist-derzhavi/>
- Полуянова, А. (2022, 5 июля). Это провокация: в Днепре прокомментировали инцидент, когда мусоровоз наехал на коляску. Дніпровська панорама. <https://dnpr.com.ua/post/eto-provokaciya-v-dnepre-prokomentirovali-incident-kogda-musorovoz-naehal-na-kolyasku>
- Ряпулова, М. (2018, 23 травня). Журналистка канала «24» уличила коллегу из «2+2» в плагиате. Детектор Медіа. <https://detector.media/medialife/article/137778/2018-05-23-zhurnalystka-kanala-24-ulychyla-kollegu-uz-2+2-v-plagiate/>
- Сиваківський, Я. (2019). Журналістські стандарти в умовах війни: позиція громадянина чи об'єктивний професіоналізм. *Вісник Львівського університету. Серія Журналістика*, 45, 84–89. <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2019.45.9988>
- США по дипканалах повідомили, що не воюватимуть прямо з Росією, — МЗС РФ. (2022, 29 грудня). Фокус. <https://focus.ua/uk/voennye-novosti/542936-ssha-podipkanalam-soobshchili-hto-ne-budut-napryamuyu-voevat-s-rossiye-mid-rf>
- Телеканал Прямий. (2019, 10 квітня). Зеленський є наркоманом, оскільки відмовляється від незалежної експертизи — Палій [Відео]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=tz9GswrWItY>
- Тимошик, М. (2022а, 6 травня). Безграмотність і суржикізація журналістики як тривожна тенденція. Детектор Медіа. <https://detector.media/blogs/article/198928/2022-05-06-bezghramotnist-i-surzhykizatsiya-zhurnalistykyak-tryvozhna-tendentsiya/>
- Тимошик, М. (2022б). Стандарти журналістики: поняття, генеза, зміст, практика. *Український інформаційний простір*, 1(9), 30–56. [https://doi.org/10.31866/2616-7948.1\(9\).2022.257058](https://doi.org/10.31866/2616-7948.1(9).2022.257058)
- ТРК Аверс. (2022, 28 березня). Язык мій — ворог мій: за що окупанти подякували начальнику Львівської ОВА [Відео]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=OmO8ebVc6OY>
- Hamilton, J. T. (2016). *Democracy's detectives: The economics of investigative journalism*. Harvard University Press.

REFERENCES

- Afanasieva (Horska), K. (2014). Poshyrennia nelehalnoho mediakontentu v Interneti: Problemy pravovoho rehuliuвання [Distribution of illegal mediacontent on the

- Internet: Problems of legal regulation]. *Theory and Practice of Intellectual Property*, 6, 31–39 [in Ukrainian].
- Armia Polshchi planuie vtorhnennia na zakhidnu Ukrainu naprykinci lypnia [The Polish army is planning an invasion of western Ukraine at the end of July]. (2022, June 22). Volyn24. <https://www.volyn24.com/news/188052-armiia-polschi-planuie-vtorgnennia-na-zahidnu-ukrainu-naprykinci-lypnia> [in Ukrainian].
- Hamilton, J. T. (2016). *Democracy's detectives: The economics of investigative journalism*. Harvard University Press [in English].
- Harashchenko, R. (2022, December 9). *U Berdiansku povidomliaiut pro vybukhy* [Explosions are reported in Berdyansk]. RBC-Ukraina. <https://www.rbc.ua/rus/news/berdyansku-povidomlyayut-vibuhi-1670579675.html> [in Ukrainian].
- Hryhorsk, N. (2022, December 9). "Vse stabilno, problem nemaie". *Putin vdav, shcho ne pomichaie voiennoho provalu v Ukraini* ["Everything is stable, there are no problems". Putin pretended not to notice the military failure in Ukraine]. NV.ua. <https://nv.ua/ukr/world/countries/putin-pered-zhurnalistami-zaperechuvav-provali-viyini-v-ukrajini-ostanni-novini-50289859.html> [in Ukrainian].
- Kapnik, O. (2022, December 9). *Putin kynuv Zakhodu novi zvinuvachennia: "Mnozhenia khaosu ta zahostrennia mizhnarodnoi situatsii"* [Putin threw new accusations at the West: "Increasing chaos and aggravating the international situation"]. TSN.ua. <https://tsn.ua/politika/putin-kinuv-zahodu-novi-zvinuvachennia-mnozhenia-haosu-ta-zagostrennia-mizhnarodnoyi-obstanovki-2219401.html> [in Ukrainian].
- KMIS zaivayv, shcho Sonia Koshkina otrymala promizhni dani ekzyt-polu nechesnym shliakhom [KMIS stated that Sonya Koshkina obtained the interim data of the exit poll by dishonest means]. (2019, July 21). Detektor Media. <https://detector.media/infospace/article/169186/2019-07-21-kmis-zayavyv-shcho-sonya-koshkina-otrymala-promizhni-dani-ekzyt-polu-nechesnym-shlyakhom/> [in Ukrainian].
- Kopystynska, I. (2022). Movni pokruchi vseukrainskykh ZMI u period rosiiskoho vtorhnennia [Language Twists in All-Ukrainian Mass Media within the Time of Full-scale Russian Invasion]. *Ukrainian Information Space*, 2(10), 66–84. <https://doi.org/10.31866/2616-7948.10.2022.269708> [in Ukrainian].
- Martynenko, I. O. (2021). *Suchasni media-manipuliatsii: Mekhanizmy ta instrumenty protydii* [Modern media-manipulations: Mechanisms and tools of counteraction] [Master's work, Vasyl Stus Donetsk National University] [in Ukrainian].
- Medvedieva, N. (2022, December 9). *Zaborona Moskovskoho patriarkhatu. Komitet Rady rekomenduvav pidtrymaty zakonoproiekt* [Prohibition of the Moscow Patriarchate. The Committee of the Council recommended supporting the draft law]. LIGA.net. <https://news.liga.net/ua/politics/news/zapret-moskovskogo-patriarhata-komitet-rady-rekomendoval-podderjat-zakonoproiekt> [in Ukrainian].
- Mova vorozhnechi [Hate speech]. (2023, March 20). In *Wikipedia*. <https://bit.ly/3TvWaiw> [in Ukrainian].
- Parfenov, K. (2022, September 15). *V Zakarpatskii oblasti viiskovosluzhbovtsi vidmovylys staty na zakhyst derzhavy* [In Zakarpattia Oblast, servicemen refused to defend the state]. 368.media. <https://368.media/2022/09/15/v-zakarpatskij-oblasti-vijskovosluzhbovtsi-vidmovilis-stati-na-zahist-derzhavi/> [in Ukrainian].
- Poluyanova, A. (2022, July 5). *Eto provokatsiya: V Dnepre prokomentirovali insident, kogda musorovoz naekhal na kolyasku* [This is a provocation: In Dnipro they commented on the incident when a garbage truck ran into a stroller]. Dniprovsk panorama. <https://dnpr.com.ua/post/eto-provokaciya-v-dnepre-prokomentirovali-insident-kogda-musorovoz-naekhal-na-kolyasku> [in Russian].
- Ryapulova, M. (2018, May 23). *Zhurnalistka kanala "24" ulichila kollegu iz "2+2" v plagiatsie* [The journalist of the channel "24" caught a colleague from "2+2" in plagiarism].

- Detektor Media. <https://detector.media/medialife/article/137778/2018-05-23-zhurnalystka-kanala-24-ulychyla-kollegu-yz-22-v-plagiate/> [in Russian].
- SShA po dypkanalakh povidomyly, shcho ne voivvatymut pryamo z Rosiieiu, — MZS RF [The US has informed through diplomatic channels that it will not go to war directly with Russia, — the Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation]. (2022, December 29). Fokus. <https://fokus.ua/uk/voennye-novosti/542936-ssha-po-dipkanalam-soobshchili-cto-ne-budut-napryamuyu-voevat-s-rossiy-mid-rf> [in Ukrainian].
- Syvakiivskiy, Ya. (2019). Zhurnalistski standarty v umovakh viiny: Pozytsiia hromadianyna chy obiektyvnyi profesionalizm [Journalistic standard sin warfare: Citizen's position versus objective professionalism]. *Visnyk of the Lviv University. Series Journalism*, 45, 84–89. <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2019.45.9988> [in Ukrainian].
- Telekanal Priamyi. (2019, April 10). *Zelenskyi ye narkomanom, oskillyk vidmovliaetsia vid nezalezhnoi ekspertyzy — Paliy* [Zelensky is a drug addict because he refuses an independent examination — Paliy] [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=tz9GswrWItY> [in Ukrainian].
- TRK Avers. (2022, March 28). *Yazyk mii — voroh mii: Za shcho okupanty podiakuvaly nachalnyku Lvivskoi OVA* [My tongue is my enemy: For what the occupiers thanked the head of Lviv OVA] [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=OmO8ebVc6OY> [in Ukrainian].
- Tymoshyk, M. (2022a, May 6). *Bezghramotnist i surzhykizatsiia zhurnalistyky yak tryvozhna tendentsiia* [Illiteracy and surrealization of journalism as an alarming trend]. Detektor Media. <https://detector.media/blogs/article/198928/2022-05-06-bezghramotnist-i-surzhykizatsiya-zhurnalistyky-yak-tryvozhna-tendentsiya/> [in Ukrainian].
- Tymoshyk, M. (2022b). Standarty zhurnalistyky: poniattia, geneza, zmist, praktyka [Journalism standards: Concept, genesis, content, practice]. *Ukrainian Information Space*, 1(9), 30–56. [https://doi.org/10.31866/2616-7948.1\(9\).2022.257058](https://doi.org/10.31866/2616-7948.1(9).2022.257058) [in Ukrainian].
- Vid redaktsii [From the editorial office]. (2019, July 29). LB.ua. https://lb.ua/world/2019/07/29/433353_redaktsii.html [in Ukrainian].
- Zahorna, O. (2023, January 24). *Sam zghanbyvsia i divchynu "kydanuv": Nachalnyk lvivskoi patrolnoi politzii podaruvav nediisnu perepustku* [He himself was ashamed and "abandoned" the girl: the chief of the Lviv patrol police presented an invalid pass]. Znai.ua. <https://znaj.ua/society/448818-sam-zghanbivsya-i-divchinu-kidanuv-nachalnik-lvivskoji-patrolnoji-policii-podaruvav-nediysnu-perepustku> [in Ukrainian].
- Zhurnalist BBC ulichil Pryamoi kanal v pligiate [A BBC journalist caught Direct Channel in plagiarism]. (2019, June 13). Detektor Media. <https://detector.media/medialife/article/168101/2019-06-13-zhurnalyst-bbc-ulychyl-pryamoy-kanal-v-plagiate/> [in Russian].